

ПРОБЛЕМАТИКА СОЦІАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ В ЕПОХУ СУСПІЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ У ПЕДАГОГІЧНІЙ СПАДЩИНІ С. Т. ШАЦЬКОГО

У статті обґрунтовано необхідність ретроспективного дослідження питань соціального виховання дітей та молоді в педагогічній спадщині С. Шацького з нових соціально-педагогічних позицій. Виділено та проаналізовано основні етапи діяльності видатного дослідника й педагога-практика в період із 1905 по 1932 рік. Окреслено шляхи використання, у сучасний період, досвіду щодо організації роботи з дітьми, основою якої є розвиток їх активності, ініціативності й самостійності засобами праці й різнобічної творчої діяльності за інтересами у сфері дозвілля; обґрунтовано необхідність у сучасних умовах посилення взаємозв'язку родинного виховання й шкільного навчання, педагогізації навколишнього мікросередовища дитини, різнобічного збагачення соціального досвіду молодого покоління.

Ключові слова: С. Шацький, соціальне виховання, сфера дозвілля, педагогізація середовища, самоорганізація дитячого колективу.

Постановка проблеми. Сучасна соціокультурна ситуація в Україні характеризується руйнуванням системи цінностей, яка існувала впродовж десятиліть, і досить повільним створенням нової, що базується на демократичних національно орієнтованих основах. Цей процес знаходиться під впливом таких негативних тенденцій, як: утвердження пріоритету матеріальних цінностей над духовними, викривлення суспільних пріоритетів, знецінення моралі, що має вкрай негативний вплив на загальний рівень культури дітей і молоді та, у свою чергу, викликає суперечність між вимогами суспільства щодо рівня духовного розвитку особистості й наявним його станом.

Аналіз психолого-педагогічних джерел свідчить про необхідність зосередження уваги вчених на чинниках, які відіграють вирішальну роль у процесі соціального виховання дітей, примноженні їх педагогічного потенціалу, спрямуванні на підготовку молодого покоління до ефективних соціальних дій, які ґрунтуються на розвиткові глобального мислення, формуванні високої культури взаємовідносин, максимальній самореалізації.

Теоретичний аналіз наукових праць показав, що на сьогодні система освіти в Україні переживає період активного реформування, перебуваючи в безперервному пошуці нових ефективних підходів не лише щодо вдосконалення навчально-виховного процесу в освітніх закладах, і, як наслідок, зростання якості його результатів, але й щодо організації соціального виховання дітей та молоді у сфері дозвілля, що безпосередньо забезпечує успішність життєдіяльності кожної особистості та суспільства в цілому. Слід зазначити, що вирішення нових освітніх завдань є неможливим без переосмислення й систематизації попереднього історико-педагогічного досвіду, узагальнення ідей видатних персоналій у галузі загальної та соціальної

педагогіки, аналізу їх поглядів на процес становлення особистості дитини та основних чинників, які впливають на набуття людиною соціальності.

На основі сказаного вище можна стверджувати, що, відповідно до порушеної проблематики, ми зосередимо увагу на дослідженні діяльності видатного вітчизняного педагога С. Шацького щодо розв'язання низки важливих соціально-педагогічних проблем: вивчення особливостей входження дитини в коло культурних надбань людства; створення унікальних педагогічних центрів, що об'єднали не лише педагогів і учнів, а й батьків та представників мікросередовища; необхідності педагогізації дозвілля дітей, розробки методів організації самообслуговування та самоуправління дитячого колективу; вивчення впливу середовища на соціальне виховання дітей тощо. Вважаємо, що врахування цінних здобутків педагогічної спадщини видатного науковця сприятиме оновленню вітчизняної системи соціального виховання молодого покоління, виробленню шляхів та засобів сприяння соціальному становленню дітей і молоді в складний період суспільних перетворень.

Метою статті є висвітлення педагогічного внеску С. Шацького в розробку ідей соціального виховання молодого покоління в першій половині ХХ ст., обґрунтування з нових соціально-педагогічних позицій шляхів його творчого використання в сучасний період.

Аналіз актуальних досліджень. Проблеми соціального виховання особистості вивчали відомі діячі минулого: П. Чаадаєв, О. Хомяков, І. Киреевський, В. Зеньковський, М. Крупеніна, К. Ушинський, А. Макаренко, П. Блонський, В. Сорока-Росинський та ін.

У сучасний період спостерігаємо відновлення досліджень щодо проблем соціального виховання молодого покоління, цьому сприяли наукові пошуки вчених А. Березівської, В. Бочарової, О. Бодальова, Н. Бурої, В. Виноградової-Бондаренко, І. Звереві, М. Галагузової, А. Мудрика, В. Нікітіна, Л. Нікітіної, В. Семьонова, М. Стельмаховича, О. Сухомлинської, Г. Філонова, А. Капської, Л. Коваль, О. Любар, Л. Міщик, Н. Побірченко, І. Пінчук, А. Рижанової, І. Трубавінової, Л. Штефан та ін.

Питання соціального виховання дітей і молоді в період дозвілля висвітлювалися, зокрема, у працях Н. Максимовської, О. Рассказової, Т. Сущенко, Н. Тарасенко та ін. Сутність, структуру та функції дозвіллевої діяльності вивчали І. Бойчев, О. Молчан, І. Петрова, Ю. Стрельцов, Б. Титов, Г. Усачова, Н. Яременко; психолого-педагогічні аспекти дозвілля, його роль у розвитку й самореалізації особистості знаходимо в доробках М. Аріарського, О. Гриценко, І. Зязюна, В. Кірсанова, І. Новикової, О. Сасихова, В. Тріодій та 232н.. Основи організації дозвіллевої діяльності школярів досліджували Є. Акнаєв, С. Ашмаков, М. Бушканець, Г. Волощенко, Т. Дем'янюк, Г. Євтеєва, Г. Кловак, В. Коротеєва, С. Литвиненко, В. Лукмонова, Г. Майборода, А. Макаренко, О. Мелік-

Пашаєв, Н. Путіловська, В. Ручкіна, В. Сухомлинський, Т. Сущенко, В. Терський, Н. Черігуха, В. Шпак, П. Щербань та 233н..

Безпосередньо дослідженням педагогічного доробку С. Шацького займалися Д. Бершадська, В. Беляєв, Ю. Василькова, К. Іващенко, Т. Малінін, Ф. Фрадкін, С. Черепанов, М. Кузін, А. Рижанова, А. Семченко, М. Скаткін та Л. Скаткін, А. Фортунатов, С. Черепанов. Окремі аспекти діяльності С. Шацького викладені також у статтях Я. Берегового, Т. Довженко, М. Гончарова, Б. Ігнат'євої, Г. Малініна, В. Реутової, О. Сухомлинської, В. Семьонова та 233н..

Аналіз наукових джерел показав, що все більше ґрунтовних досліджень сьогодні присвячується питанням соціального виховання дітей та молоді, дана тема залишається остаточно не вичерпаною. Адже завдяки посиленню уваги вчених до питань соціального виховання молодого покоління можна вирішити низку актуальних проблем, пов'язаних із відродженням культури нації, формуванням високої духовності дітей і молоді.

Виклад основного матеріалу. На основі аналізу наукових праць учених (О. Безпалько, В. Заверико, І. Зверєва, Л. Міщик, В. Поліщук, А. Рижанова та ін.) щодо порушеної проблематики, визначимо соціальне виховання дітей та молоді як розвиток людини в спеціально організованих виховних інститутах у процесі планомірного створення умов для її відносно цілеспрямованого позитивного розвитку та духовно-ціннісного орієнтування. Це багаторівневий процес засвоєння знань, норм поведінки, відносин у суспільстві, у результаті якого особистість стає повноправним членом суспільства [3, 90].

Питання оновлення й удосконалення системи соціального виховання молодого покоління набувають нині особливого загострення, оскільки в цей час соціальних, політичних і економічних перетворень, у сучасному суспільстві спостерігаються глибокі кризові явища – зростання дитячої безпритульності, злочинність, наркоманія, посилення соціального розшарування в молодіжному середовищі; молоде покоління відрізняється соціальною інерцією і, унаслідок цього, зазнає серйозних труднощів у вирішенні соціально-практичних завдань тощо [10, 3–4].

Відзначимо, що, як і сьогодні, у наприкінці ХІХ – у першій половині ХХ ст. відбувалися світові та внутрішньодержавні перетворювальні процеси, що призвели до загострення проблем, пов'язаних із вихованням дітей та молоді, зокрема: створення відповідної системи освіти, професійної орієнтації та підготовки молоді до праці тощо.

У зв'язку з необхідністю вирішення зазначених проблем, великої актуальності набувають ідеї видатних вітчизняних педагогів, серед яких особливо позначилися погляди С. Шацького (1878–1934) – відомого педагога, практика позашкільної роботи, ініціатора й засновника таких експериментальних навчально-виховних закладів, як товариство «Дитяча праця і відпочинок» (що об'єднувало школу, дитячий садок і клуб), літня

трудова колонія «Бадьоре життя» і культурний дитячий осередок «Сетлмент». С. Шацький є автором численних науково-педагогічних праць, у яких він описав досвід щодо реалізації ідей соціального виховання дітей, організації трудової школи, поширення самоврядування: «Завдання товариства «Дитяча праця і відпочинок» (1909), «Бадьоре життя: із досвіду дитячої трудової колонії» (1915), «Важливі питання педагогічної освіти» (1923), «Школа і будівництво життя» (1925) тощо [1, 395].

Слід зазначити, що досвід діяльності та ідеї видатного освітянина становлять особливий інтерес у контексті вивчення проблем соціального виховання дітей в епоху суспільних трансформацій. У цьому напрямі цікавим є аналіз основних етапів суспільно-педагогічної діяльності С. Шацького. Початком його педагогічного шляху вважаються 1905–1908 рр., пов'язані із заснуванням «Сетлменту» – культурно-просвітницького товариства й дитячої літньої колонії, організованих групою ентузіастів на чолі із С. Шацьким.

Провідними завданнями «Сетлменту» було втілення в життя ідей трудового виховання, дитячого самоуправління, задоволення інтересів, а також створення умов для щасливого дитинства підлітків із незаможних родин через педагогічно організовану дозвілєву діяльність і набуття позитивного соціального досвіду, що не могли забезпечити сім'я та школа [8, 264]. Характеризуючи соціально-педагогічну спрямованість цього виховного осередку, С. Шацький писав: «У нас діти повинні відчувати себе маленькими керівниками свого спільного життя; наша колонія – це дитячий гурток, який сам для себе створює закони... Треба надати можливість дітям створити своє власне суспільство. Найголовніше, що є у дітей – це їх суспільні інстинкти...» [5, 202].

Зазначений період у діяльності С. Шацького характеризувався становленням домінуючого в його системі підходу до дитини як до найвищої суспільної цінності, а педагогічний процес він порівнював із «дитячим царством, де вільно розвивається природа дитини, а педагог виступає в ролі друга, товариша» [6, 10]. У межах розробки зазначеного підходу С. Шацький висунув ідею про необхідність активної педагогізації середовища існування дитини, використовуючи всі засоби суспільства, які б допомагали самовизначенню особистості [6, 13].

Піклуючись про різнобічне збагачення соціального досвіду вихованців колонії, керівники, на чолі із С. Шацьким, організовували різноманітні заходи, активно залучаючи дітей до співів і танців, малювання, рукоділля, спільних читань літературних творів, цікавих розповідей про рослинний і тваринний світ, дослідів із фізики та хімії, занять з астрономії тощо. У святкові дні вихованці мали змогу відвідати концерти, театри, музеї, картинні галереї, виїжджати на природу за місто. Окрім того, в основу спільного життя співпрацівників і дітей в «Сетлменті» було покладено фізичну працю й

суспільно-побутовий складник: діти самостійно готували їжу, обладнували приміщення, прибирали їх [6, 11–12].

Соціально-педагогічний контекст виховання дітей у колонії полягав у спонуканні дітей до виявлення активності й творчої ініціативи в загальній справі. За три роки роботи педагогам вдалося розробити й упровадити власну систему виховання, яку можна впевнено означити як соціально-педагогічну. Особливе місце в такій системі виховання молодого покоління займав інноваційний для того часу середовищний підхід: змінюючи в певному напрямі середовище життєдіяльності дитини, дорослі виховували особистість, застосовуючи при цьому опосередковане управління розвитком її соціальності. Аналізуючи здобутий у такій роботі досвід, слід виділити основні аспекти формування дитячого колективу за С. Шацьким: співтворчість учителів і учнів; чіткий розподіл обов'язків; свобода вибору занять за інтересами; створення сімейної атмосфери працелюбності, взаємодопомоги й доброти; набуття вмінь і навичок трудової та творчої діяльності; самоврядування; організація корисної діяльності в умовах взаємодопомоги й контролю; шефство старших над молодшими; урахування громадської думки; формування звичаїв; тактовне ставлення дорослих до дітей, визнання їхніх прав [1, 397].

Цікавою особливістю було проведення культурно-просвітницької роботи й серед дорослого населення. Зокрема співпрацівники колонії відвідували сім'ї своїх вихованців, проводячи щось на кшталт «зворотнього зв'язку» – батьки висловлювали проблеми у вихованні дітей, а керівники колонії намагалися дізнатися, що саме батьки вважають потрібним для їх вирішення. Так, поступово, складалося нове педагогізоване соціальне середовище, де виховання вважалося важливою спільною справою, з'являлася нагальна потреба створення й упровадження все нових форм соціального виховання усіма агентами соціалізації дитини. На основі аналізу роботи «Сетлменту», слід зазначити, що завдяки спільними зусиллям усіх суб'єктів виховного впливу, на першому етапі проходила адаптація дітей до праці та колективного життя, на другому – в них виникало усвідомлення відчуття задоволення від спільної діяльності, на третьому – відбувалося поєднання спільної трудової діяльності дітей з іншими видами дитячої життєдіяльності (ігрової, навчальної тощо) [1, 398].

Результати організації діяльності дітей у літній колонії дозволили С. Шацькому зробити деякі узагальнення й застосувати їх у подальшій роботі. Зокрема, учений зазначив, що: діти впливають одне на одного сильніше аніж дорослі на них; усі турботи вихователів повинні зводитися до створення дружнього дитячого колективу; авторитет старших зростає за умови відсутності примусового елемента у вихованні й має будуватися на любові та злагоді; діти мають відчувати довіру до себе з боку дорослих [1, 398]. Видатний педагог зазначав: «У нашому клубі повинно проявитись у

дітей усе те, що було придушено життям. Наш клуб повинен розпочати звільнення дітей. Ми запропонуємо їм цікаву діяльність, організацію, свого головуючого та секретаря...» [4, 180–181].

Отриманий досвід дав змогу С. Шацькому накопичити унікальні знання в роботі з дітьми, це був час активного педагогічного пошуку й висвітлення нових шляхів виховання в процесі постійного живого спілкування дорослих із дітьми, створення так званого «дитячого царства» [2, 513].

Наступний період педагогічного шляху відомого вченого збігається зі створенням С. Шацьким товариства «Дитяча праця і відпочинок» і колонії «Бадьоре життя» (1909–1917 рр.). Офіційно в статуті зазначеного товариства було записано, що з дітьми повинні проводитися фізкультурна й спортивна робота, заняття ручною працею, декламацією, музикою й співом, екскурсії, концерти та вистави за участю дітей, організація дитячих бібліотек і читалень, безкоштовні амбулаторії для дітей. Тобто фактично за напрямами й формами роботи товариством наслідувалися традиції «Сетлменту», хоча провідні демократичні принципи організації взаємодії вихователів і вихованців (самоврядування та самодіяльність) відкрито не репрезентувалися через домінування загально несприятливої для розвитку ідей вільного соціального виховання учнів соціально-політичної атмосфери в державі в період тривалої кризи.

Організація дитячого життя проводилася на основі вивчення вікових особливостей та інтересів особистості, кожен період життя якої мав самодостатню цінність. Заохочувалася участь дітей в організації спільного життя; стимулювалася дитяча побутова праця, що розглядалася педагогами як головний чинник дитячої сомоорганізації. С. Шацьким та його колегами були сформульовані чіткі вимоги до педагога як до соціального вихователя, який має знати й уміти організувати дитяче життя; бути здатним увійти до соціального мікросередовища, що виховує дитину; знаходитися в пошуку, під час проведення критичного аналізу виховного середовища та власної діяльності в ньому [7, 323–324].

У 1911 році С. Шацький здійснив ще одну свою ідею, створивши дитячу колонію «Бадьоре життя» в Калузькій губернії, що яскраво описана подружжям Шацьких у книзі «Бадьоре життя» (1914). Підбиваючи підсумки щодо досвіду роботи колонії, автори відзначали: «Першими нашими кроками стало налагодження господарства і праці в колонії. Наступними зусиллями було зробити життя в колонії більш приємним, затишним і гарним. Інстинктивна потреба у красі привела до появи в нашому середовищі мистецтва: колонія заспівала, затанцювала, заграла... Це багато в чому сприяло розумінню радості в праці, а саме з цього боку праця найбільше зрозуміла дітям...» [4, 182–183].

На основі сказаного вище можна стверджувати, що спеціальними завданнями колонії було: вивчення взаємодії шкільної роботи і трудового

життя дітей; розробка питань про зв'язок школи з детермінованою державною ідеологією виховною роботою, а також місцевими життєвими потребами. Згідно провідній соціально виховній ідеї С. Шацького, уся робота колонії була побудована на праці, при чому, застосування праці в роботі з дітьми набуло сенсу провідного чинника їхньої соціалізації. У своїй діяльності С. Шацький і його однодумці вважали, що праця є не тільки чинником, що організовує життя дітей у закладах освіти, вона може визначатися як фундамент для корисної суспільної роботи в мікросередовищі за місцем проживання, де зазвичай відбувається стихійна соціалізація дітей. У той час основними видами праці, до яких залучалися діти, було сільське господарство й праця в майстернях. Тож вихованці забезпечували задоволення потреб невеликої ферми при колонії, було також організовано роботу в майстернях, проводилася трудова діяльність із оздоблення території колонії, провідним видом праці було також побутове самообслуговування вихованців. Крім того, колонією було накопичено багатий досвід із організації художнього виховання дітей і молоді, формами якого виступали музичні заняття, самодіяльний театр, «жива» газета, дитячий хор тощо [7, 325].

Отже, на основі аналізу досвіду роботи колонії «Бадьоре життя» можна говорити про продовження С. Шацьким розробки теорії дитячого колективу й принципу самоуправління як основного в соціальному вихованні учнів; поглиблення вченим поглядів на педагогічне значення взаємозв'язку трудової діяльності, гри, мистецтва з розумовим і соціальним розвитком дитини; експериментальне вивчення впливу фізичної праці на життя дитячого колективу.

Період 1917–1919 рр. у житті та діяльності видатного педагога був пов'язаний із революційними соціально-політичними перетвореннями в державі; руйнівними наслідками військових подій на території країни; пошуком, у зв'язку з цим, нових педагогічних підходів до виховання молодого покоління [9, 9–10].

У складних політичних та соціально-економічних умовах педагогу вдалося зберегти й реалізувати накопичений ним педагогічний досвід, спрямувавши його потенціал на соціально-педагогічну допомогу дітям та їх батькам. Із 1919 по 1932 роки С. Шацьким була проведена робота над новим проектом – Першою дослідницькою станцією, що складалася з Калужького відділення (школа-колонія «Бадьоре життя», 14 шкіл 1-го ступеня, школа 2-го ступеня, 5 дитячих садочків, 4 дошкільні літні майданчики, 3 районні бібліотеки, шкільний музей і педагогічна виставка) і Московського відділення (дитячий садок, Перша трудова школа, педагогічна виставка, педагогічна бібліотека, педагогічний технікум). В основу діяльності станції був покладений основний принцип радянської педагогіки 20-х років – зв'язок школи й виховання з життям: дитячий колектив і жителі району знаходились у постійному співробітництві. Для того, щоб воно було успішним, вивчали

середовище й побут кожної сім'ї, залучали населення до виховання дітей, узагальнювали досвід батьківської педагогіки. Проводилася широка пропаганда педагогічних знань серед населення, в організації якої брали участь як учителі, так і самі школярі. Завдяки насиченому соціально-педагогічному впливу навколишнього середовища вихованці станції займали активну життєву позицію, разом із дорослими брали участь у агрономічних дослідах і трудових суботниках [7, 40–54].

На підставі аналізу опрацьованої літератури щодо історико-педагогічної ретроспективи діяльності С. Шацького, зазначимо, що зроблені вченим та його колегами узагальнення й сьогодні залишаються готро актуальними, а тому мають активно використовуватися в педагогічній практиці, особливо в позашкільній освіті. Головним внеском С. Шацького в педагогіку можна вважати розробку теорії та практики соціального виховання молодого покоління в умовах розумно організованого дитячого колективу, який постійно розвивається; виховання нових членів суспільства як носіїв високої духовної культури, загартованих працею, фізично здорових і витривалих, вольових, ініціативних, відданих Батьківщині. Розглядаючи інтереси особистості, які підпорядковані інтересам колективу, С. Шацький у той самий час вказував на необхідність уважного вивчення кожного вихованця, турботи про розвиток усіх його здібностей і талантів. Через теоретичну та практичну спадщину педагога проходить також ідея значення дитячої праці в соціалізації особистості. Осмислюючи місце праці в дитячому житті, дослідник дійшов висновку, що в ранньому віці праця повинна бути пов'язана з мистецтвом та грою й приносити задоволення дитині, одночасно забезпечуючи розвиток її вольової сфери та сприяючи соціальному самоусвідомленню. За С. Шацьким, праця, гра, мистецтво – ці невіддільні один від одного елементи дитячого життя, що є обов'язковою умовою соціалізації й розвитку особистості дитини. При цьому вчений наголошував, що вихователю необхідно відходити від моралізування та примусу в роботі з дітьми, а навпаки створювати нові цікаві форми роботи з ними, зацікавлювати до вияву активності, виховувати інтерес до мистецтва, готувати дитину до життя, використовувати ресурси того середовища, у якому дитина зазвичай перебуває.

Таким чином, аналіз результатів наукового дослідження свідчить, що на сьогодні особливої актуальності набуває думка С. Шацького про те, що в роботі з дітьми необхідно виходити з традицій сім'ї та сімейного виховання, ураховувати умови виховання в школі й рухатися до ширших і більш далеких перспектив – успішного входження дітей до суспільства, залучення до активної участі в його перетворенні. Особливо нагальними для соціального виховання дітей в епоху суспільних трансформацій виступають висунуті педагогом у руслі розробки середовищного підходу до виховання дітей завдання: досліджувати особливості дитячого віку,

реальні потреби та інтереси дітей; виявляти основні види діяльності, які повинні наповнити життя дитячого колективу; організувати педагогічні умови організації різних видів соціально значущої діяльності; забезпечувати розвиток дитячого самоврядування тощо.

ЛІТЕРАТУРА

1. Історія педагогіки / за заг.ред. члена-кор. АПН України, д.пед.наук, проф. Г. В. Троцько. – Харків, 2008. – 545 с.
2. Латышина Д. И. История педагогики (История образования и педагогической мысли) : учеб. пособие / Д. И. Латышина. – М. : Гардарики, 2005. – 603 с.
3. Енциклопедія для фахівців соціальної сфери / за заг. ред. проф. І. Д. Звереві. – Київ, Сімферополь : Універсум, 2012. – 536 с.
4. Шацкая В. Н. Бодрая жизнь: из опыта детской трудовой колонии / В. Н. Шацкая, С. Т. Шацкий. – М. : Грамотей, 1915. – [Кн. 1] : Дети в трудовой обстановке. – 1915. – 183 с.
5. Шацкий С. Т. Педагогические сочинения : в 4 т. – Т. 1 / С. Т. Шацкий. – М. : Изд-во Акад. пед. наук РСФСР, 1962. – 504 с.
6. Шацкий С. Т. Педагогические сочинения : в 4 т. – Т. 2 / С. Т. Шацкий. – М. : Изд-во Акад. пед. наук РСФСР, 1964. – 476 с.
7. Шацкий С. Т. Избранные педагогические сочинения : в 2 т. – Т. 1 / С. Т. Шацкий. – М., 1980. – 402 с.
8. Рижанова А. О. С. Т. Шацкий – засновник вітчизняної соціальної педагогіки / А. О. Рижанова // Вісник Харківської державної академії культури. – 2010. – Вип. 31. – С. 263–270.
9. Семченко А. В. Соціально-педагогічні погляди С. Т. Шацького : автореф. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.01 – «Теорія і історія педагогіки» / Семченко Анатолій Васильович. – М, 1995. – 17 с.
10. Цибулько Л. Г. Соціальне виховання у вітчизняній педагогічній теорії та практиці 20-х – 30-х років ХХ століття : автореф. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.01 – «Загальна педагогіка та історія педагогіки» / Цибулько Людмила Григорівна. – Луганськ, 2005. – 22 с.

РЕЗЮМЕ

Климчук В. А. Проблематика социального воспитания детей в эпоху общественных трансформаций в педагогическом наследии С. Т. Шацкого.

В статье обоснована необходимость ретроспективного исследования вопросов социального воспитания детей и молодежи в педагогическом наследии С. Т. Шацкого с новых социально-педагогических позиций. Выделены и проанализированы основные этапы деятельности выдающегося исследователя и педагога-практика в период с 1905 до 1932 года. Определены пути использования в современный период опыта по организации работы с детьми, основой которой является развитие их активности, инициативности и самостоятельности средствами труда и разносторонней творческой деятельности по интересам в сфере досуга; обоснована необходимость усиления взаимосвязи семейного воспитания и школьного обучения, педагогизации микросреды, окружающей ребенка, разностороннего обогащения социального опыта подросткового поколения.

Ключевые слова: С. Т. Шацкий, социальное воспитание, сфера досуга, педагогизация среды, самоорганизация детского коллектива.

SUMMARY

Klimchuk V. Problems of children's social education during the era of transformation in pedagogical legacy of S. T. Shatskiy.

In the article the need of studying and of retrospective research of the issues of social education of children and youth in the pedagogical legacy of S. Shatskiy, a famous teacher, practitioner of extracurricular activities, initiator and founder of experimental education institutions, from the viewpoint of the new social-pedagogical positions is proved.

The main stages of the activities of the prominent researcher and teacher-practitioner during the period from 1905 to 1932 were defined and analysed. The ways of using experience in the present-day period regarding the organization of work with children, the basis of which is the development of their activity, initiative, and independence by means of work and all-round creative action according to interests in the entertainment field, were outlined; as well as the need of an interconnection of family education, school, and pedagogization of environment and the need of an all-round enrichment of the child's social experience etc. The contribution of S. T. Shatskiy in the development of children's theory of the collective and the principle of self-government as a major in the social upbringing of children is highlighted, and the views of the scientific pedagogical value relationship to work, play, art, mental and social development of the child are considered; experimental study of the impact of physical activity on children's collective life is conducted.

On top of that, social-pedagogical aspect of the activities of S. T. Shatskiy and his colleagues was defined, i.e. the development of the content of social education of rising generation under the framework of a cleverly organised group of children that is constantly developing; education of new members of society as bearers of high spiritual culture, but at the same time work-hardened, physically healthy and capable of great endurance, determined, initiative, devoted to the motherland. The peculiarities of teacher's development in line with the environmental approach to parenting as a task of social education of children in the era of social transformation are outlined.

Key words: S. T. Shatskiy, social education, entertainment field, pedagogization of environment, self-organisation of children.

УДК 343.292«18/19»–056.87

V. O. Stremetska

Nikolaev National University

by V. A. Sukhomlinsky

WOMEN'S PRISON AND POST-PENITENTIARY PHILANTHROPY IN THE XIXth – EARLY XXth CENTURY

Метою статті є аналіз діяльності жінок, які вважаються родоначальницями тюремної і посттюремної благодійності. За допомогою біографічного, порівняльно-історичного, проблемно-хронологічного та інших методів висвітлюється діяльність С. Мартін, Е. Фрай, М. Бут. З'ясовано, що ці жінки робили спроби дати ув'язненим елементи освіти, організувати їх зайнятість, вплинути на їх моральність. Вони також прийшли до усвідомлення необхідності допомоги тим, хто виходив із в'язниць, для чого з ініціативи М. Бут були створені так звані «будинки надії». Матеріал статті може бути використаний при викладанні відповідних дисциплін студентам, побудові теоретичних та практичних засад патронажу звільнених.

Ключові слова: ув'язнений, звільнений, в'язниця, тюремна благодійність, постпенітенціарний патронаж, будинки надії, тюремна ліга.